

**PREDLOG AMANDMANA
NA PREDLOG ZAKONA O ZAŠTITI OD NASILJA U PORODICI**

Sadržaj

AMANDMAN 1, predlog novog člana „Osnivanje komisije za praćenje primjene zakona“, str. 2

AMANDMAN 2, čl. 2 „Nasilje u porodici“, str. 3

AMANDMAN 3, čl. 3 „Članovi porodice“, str. 4

AMANDMAN 4, čl. 8 „Oblici nasilja“, str. 5

AMANDMAN 5, čl. 9 „Dužnost prijavljivanja nasilja“, str. 7

AMANDMAN 6, čl. 10 „Hitna intervencija“, str. 8

AMANDMAN 7, čl. 11 „Plan pomoći žrtvi“, str. 10

AMANDMAN 8, čl. 12 „Socijalna zaštita“, str. 11

AMANDMAN 9, čl. 13 „Pravna pomoć“, str. 12

AMANDMAN 10, čl. 15 „Povjerljivost postupanja“, str. 13

AMANDMAN 11, čl. 16 „Povjerljivo lice“, str. 14

AMANDMAN 12, čl. 18 „Strategija zaštite“, str. 15

AMANDMAN 13, čl. 20 „Vrste zaštitnih mjera“, str. 17

AMANDMAN 14, čl. 21 „Udaljenje iz stana“, str. 18

AMANDMAN 15, čl. 22 „Zabrana približavanja“, str. 19

AMANDMAN 16, čl. 23 „Zabrana uznemiravanja i uhođenja“, str. 21

AMANDMAN 17, čl. 25 „Obavezni psihosocijalni tretman“, str. 22

AMANDMAN 18, predlog novog člana „Obavezno liječenje od zavisnosti“, str. 24

AMANDMAN 19, čl. 28 „Naredba“, str. 24

AMANDMAN 20, čl. 29 „Izricanje zaštitne mjere prije i u toku postupka“, str. 26

AMANDMAN 21, čl. 34 „Dostavljanje rješenja i evidencija“, str. 27

AMANDMAN 22, čl. 36 „Prekršajna odgovornost člana porodice“, str. 28

AMANDMAN 23, čl. 38 „Odgovornost za nepostupanje po naredbi“, str. 31

AMANDMAN 24, čl. 40 „Donošenje podzakonskih akata“, str. 31

AMANDMAN 1

Predlog amandmana

Predlogu zakona dodaje se član 42, pod naslovom „**Osnivanje komisije za praćenje primjene zakona**“, koji glasi:

„Ministar pravde osnovaće komisiju za praćenje primjene zakona u roku od 3 mjeseca od dana stupanja na snagu ovog Zakona.

Komisija ima 9 članova.

Članovi komisije imenuju se iz reda sudija (2), državnih tužilaca (1), advokata (1), službenika Ministarstva unutrašnjih poslova specijalizovanih za područje kriminaliteta nasilja u porodici (1), službenika Ministarstva pravde (1), službenika Ministarstva rada i socijalnog staranja (1) i predstavnika nevladinih organizacija (2) koje imaju višegodišnje iskustvo u pružanju zaštite žrtvama nasilja u porodici.

Komisija donosi poslovnik o svom radu i bira predsjednika/predsjednicu iz reda članova Komisije.

Komisija podnosi ministrima nadležnim za pravosuđe, unutrašnje poslove, socijalno staranje i zdravstvo prijedloge i mišljenja za unaprjeđenje primjene ovog Zakona i drugih zakona od značaja za zaštitu žrtava nasilja u porodici.”

Obrazloženje

Osnivanje komisije za praćenje primjene zakona izričito preporučuju UN preporuke, koje dostavljamo u prilogu (United Nations, *Good practices in legislation on violence against women, Report of the expert group meeting*, Vienna, 26-28 May 2008, str. 59 – „Considerations in imposition of fines in cases of domestic violence“) i sve dolje potpisane nevladine organizacije smatraju na osnovu sopstvenog iskustva da bi ovakva komisija bila nezamjenjiva za organizovani nadzor i unaprjeđenje primjene zakona koji predstavlja novinu za Crnu Goru. Usvajanje ovog amandmana smatramo apsolutno neophodnim. Slična ustanova - Povjerenstvo za praćenje i unaprjeđivanje rada tijela kaznenog i prekršajnog postupka, te izvršenja sankcija vezanih za zaštitu od nasilja u obitelji - formirana je i u Republici Hrvatskoj na osnovu čl. 22 Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji, *Narodne novine RH*, br. 116/03, 2003. godine. Ova ustanova preimenovana je u Stručno povjerenstvo članom 23 Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji Republike Hrvatske 2009. godine, *Narodne novine*, 137-09, 14/10, 44/10.

AMANDMAN 2

Član 2 Predloga zakona

Nasilje u porodici

Nasilje u porodici (u daljem tekstu: nasilje), u smislu ovog zakona, je činjenje ili nečinjenje člana porodice kojim se ugrožava fizički, psihički, seksualni ili ekonomski integritet, mentalno zdravlje i spokojstvo drugog člana porodice, bez obzira na mjesto gdje je učinjeno.

Predlog amandmana

Dodati stav 2 koji glasi: "Zabranjeno je svako nasilje u smislu stava 1 ovog člana."

Dodati stav 3 koji glasi: „**Nijedan običaj, tradicija, vjerski obred ili političko ubjeđenje ne može se isticati kao opravdanje za nasilje nad ženama, djecom i drugim članovima porodice.**“

Obrazloženje

Imajući u vidu da Predlog zakona ni u jednoj svojoj odredbi izričito ne zabranjuje nasilje, a da je cilj zakona i prevencija nasilja, smatramo da je veoma korisno dodati odredbu kakvu predlažemo u stavu 2.

U pogledu predloga novog stava 3, preporuke Ujedinjenih nacija insistiraju na tome da se nasilje nad ženama istakne kao oblik nedozvoljene diskriminacije po osnovu pola koje predstavlja kršenje ljudskih prava; da se naglasi da je nasilje nad ženama neprihvatljivo i da je njegovo eliminisanje obaveza države i da se izričito propiše da se nijedna tradicija, običaj i sl. ne može isticati, odnosno prihvatiti kao vid odbrane nasilnika (vidjeti u prilogu *United Nations, Good practices in legislation on violence against women, Report of the expert group meeting, Vienna, 26-28 May 2008, str. 13, okvir i komentar*). Nevladine organizacije smatraju da je ovakav amandman neophodan instrument za promjenu svijesti kako nasilnika, tako i državnih službenika nadležnih za primjenu zakona, i da je obaveza države koja se zalaže za promjenu tradicionalističkih shvatanja koja opravdavaju nasilje da i ovakvom zakonskom odredbom učini sve da ga iskorjeni. Takođe, na ovaj način se uspostavlja i nedvosmislena smjernica za postupanje sudova, odnosno prekršajnih organa.

AMANDMAN 3

Član 3 Predloga zakona

Članovi porodice

Članovima porodice u smislu ovog zakona smatraju se:

- 1) supružnici ili bivši supružnici, njihova djeca i djeca svakog od njih;
- 2) vanbračni supružnici ili bivši vanbračni supružnici bez obzira na trajanje vanbračne zajednice, njihova djeca i djeca svakog od njih;
- 3) krvni srodnici i srodnici iz potpunog usvojenja u pravoj liniji bez ograničenja, a u pobočnoj liniji zaključno sa četvrtim stepenom;
- 4) srodnici iz nepotpunog usvojenja;
- 5) tazbinski srodnici zaključno sa drugim stepenom u bračnoj ili vanbračnoj zajednici;
- 6) lica koja žive u istom porodičnom domaćinstvu bez obzira na srodstvo;
- 7) lica koja imaju zajedničko dijete ili je dijete začeto.

Predlog amandmana

U posljednjoj alineji dodati: „**lica koja su bila ili su još uvijek u emotivnoj ili seksualnoj vezi, bez obzira na to jesu li živjela istom domaćinstvu**“, tako da član 3 Predloga zakona glasi:

„Članovima porodice u smislu ovog zakona smatraju se:

...

8) lica koja su bila ili su još uvijek u emotivnoj ili seksualnoj vezi, bez obzira na to jesu li živjela u istom domaćinstvu.“

Obrazloženje

U praksi se pokazuje da je neophodno obezbijediti zaštitu od ovakve vrste nasilja i onim licima koja nisu vanbračni supružnici i ne žive u zajedničkom domaćinstvu (kako je predviđeno tačkama 2 i 6) i to bez obaveze dokazivanja postojanja vanbračne zajednice, odnosno postojanja seksualnog odnosa, što se može obezbijediti predloženom formulacijom. U tom smislu treba imati u vidu iskustvo Austrije, u kojoj se glavna odbrana nasilnika svela na poricanje postojanja veze, odnosno seksualnog odnosa kao „dokaza“ postojanja veze, čime se teret dokazivanja suprotnog svaljivao na žrtvu nasilja. Proširivanje kruga korisnika zaštite na predloženi način preporuka je i Ujedinjenih nacija (vidjeti u prilogu, United Nations, Good practices in legislation on violence against women, Report of the expert group meeting, Vienna, 26-28 May 2008, str. 27: *“Legislation should apply at a minimum to individuals who are or have been in an intimate relationship... (zakon mora da uključi lica koja su ili su bila u emotivnoj vezi)”*); takođe, „A framework for model legislation on domestic violence“, Report of the Special Rapporteur on

violence against women, its causes and consequences, Ms. Radika Coomaraswamy, submitted in accordance with Commission on Human Rights resolution 1995/85, tač. 7: *"The relationships which come within the purview of legislation on domestic violence must include: ... girl-friends, including girl-friends not living in the same house...* (odnosi koji se moraju uključiti pod okrilje zakona o domaćem nasilju uključuju ... djevojke, uključujući djevojke koje ne žive u istom domaćinstvu").

AMANDMAN 4

Član 8 Predloga zakona

Oblici nasilja

Ugrožavanjem fizičkog, psihičkog, seksualnog ili ekonomskog integriteta, mentalnog zdravlja i spokojsva drugog člana porodice smatra se ako član porodice:

- 1) upotrijebi fizičku silu, bez obzira da li je nastupila tjelesna povreda drugog člana porodice;
- 2) prijeti napadom ili izaziva opasnost koja može prouzrokovati osjećaj lične nesigurnosti ili psihički bol drugog člana porodice;
- 3) verbalno napada, psuje, naziva pogrđnim imenom i na drugi način vrijeđa drugog člana porodice;
- 4) ograničava drugom članu porodice slobodu komuniciranja sa trećim licima;
- 5) iscrpljuje radom, uskraćuje san i drugu vrstu odmora, prijeti izbacivanjem iz stana i oduzimanjem djece;
- 6) seksualno uznemirava drugog člana porodice;
- 7) uhodi i na drugi način grubo uznemirava drugog člana porodice;
- 8) oštećuje ili uništava zajedničku imovinu ili imovinu drugog člana porodice ili pokušava da to učini;
- 9) uskraćuje osnovna sredstva za egzistenciju drugom članu porodice;
- 10) drskim ponašanjem ugrožava porodični mir člana porodice sa kojim ne živi u porodičnoj zajednici.

Ugrožavanjem fizičkog, psihičkog, seksualnog ili ekonomskog integriteta, mentalnog zdravlja i spokojsva drugog člana porodice smatra se i ako član porodice ne vodi dovoljnu brigu o:

- 1) ishrani, higijeni, odijevanju, medicinskoj zaštiti ili redovnom pohađanju škole ili ne sprječava dijete u štetnom druženju, skitnji, prosjačenju ili krađi ili na drugi način u većoj mjeri zanemaruje podizanje i vaspitanje djeteta;
- 2) ishrani, higijeni, odijevanju, medicinskoj zaštiti drugog člana porodice o kome je dužan da se stara, a kome je potrebna posebna pomoć zbog bolesti, invaliditeta, starosti ili drugih ličnih svojstava zbog kojih nije sposoban da se stara o sebi.

Predlog amandmana

U stavu 1, red drugi, riječi „smatra se ako“ zamijeniti riječima „**smatraće se posebno ako**“;

Tačku 7 izmijeniti na sljedeći način: **”uhodi ili prijeti drugom članu porodice po obrascu prijetećeg ponašanja, poput praćenja, pojavljivanja u privatnom i poslovnom okruženju, telefoniranja, ostavljanja poruka, predmeta ili poklona, slanja faksova i pisama, elektronskog nadzora i slično”**;

tačku 8 dopuniti riječima: **”ili neopravdano ograničava drugog člana porodice da raspolaže svojom imovinom i utiče na raspolaganje zajedničkom imovinom”**;

tačku 10 brisati, kao suvišnu, a umjesto nje dodati tekst: **”vrši prinudu usmjerenu na zaključenje braka**“,

tako da član 8 Predloga zakona glasi:

Ugrožavanjem fizičkog, psihičkog, seksualnog ili ekonomskog integriteta, mentalnog zdravlja i spokojsva drugog člana porodice smatraće se posebno ako član porodice:

- 1) upotrijebi fizičku silu, bez obzira da li je nastupila tjelesna povreda drugog člana porodice;
- 2) prijeti napadom ili izaziva opasnost koja može prouzrokovati osjećaj lične nesigurnosti ili psihički bol drugog člana porodice;
- 3) verbalno napada, psuje, naziva pogrđnim imenom i na drugi način vrijeđa drugog člana porodice;
- 4) ograničava drugom članu porodice slobodu komuniciranja sa trećim licima;
- 5) iscrpljuje radom, uskraćuje san i drugu vrstu odmora, prijeti izbacivanjem iz stana i oduzimanjem djece;
- 6) seksualno uznemirava drugog člana porodice;
- 7) uhodi ili prijeti drugom članu porodice po obrascu prijetećeg ponašanja, poput praćenja, pojavljivanja u privatnom i poslovnom okruženju, telefoniranja, ostavljanja poruka, predmeta ili poklona, slanja faksova i pisama, elektronskog nadzora i slično;
- 8) oštećuje ili uništava zajedničku imovinu ili imovinu drugog člana porodice ili pokušava da to učini ili neopravdano ograničava drugog člana porodice da raspolaže svojom imovinom i utiče na raspolaganje zajedničkom imovinom;
- 9) uskraćuje osnovna sredstva za egzistenciju drugom članu porodice;
- 10) vrši prinudu usmjerenu na zaključenje braka.

Ugrožavanjem fizičkog, psihičkog, seksualnog ili ekonomskog integriteta, mentalnog zdravlja i spokojsva drugog člana porodice smatra se i ako član porodice ne vodi dovoljnu brigu o:

- 1) ishrani, higijeni, odijevanju, medicinskoj zaštiti ili redovnom pohađanju škole ili ne sprječava dijete u štetnom druženju, skitnji, prosjačenju ili krađi ili na drugi način u većoj mjeri zanemaruje podizanje i vaspitanje djeteta;

2) ishrani, higijeni, odijevanju, medicinskoj zaštiti drugog člana porodice o kome je dužan da se stara, a kome je potrebna posebna pomoć zbog bolesti, invaliditeta, starosti ili drugih ličnih svojstava zbog kojih nije sposoban da se stara o sebi.

Obrazloženje

Zamjenom riječi „smatra se ako“ sa „smatraće se posebno ako“, obezbjeđuje se da mogući zabranjeni oblici nasilja ne budu propisani kao isključivi (*numerus clausus*), već da se dozvoli da zakon obuhvati i nasilje primjenjeno na neke druge načine. To je i izričita preporuka Ujedinjenih nacija (vidjeti u prilogu: United Nations, *Good practices in legislation on violence against women, Report of the expert group meeting, Vienna, 26-28 May 2008, str. 25 – Defining forms of violence against women*), a takvo rješenje postoji i u čl. 4 Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji Republike Hrvatske, od 30. oktobra 2009. (Narodne novine, 137-09, 14/10, 44/10).

Tačka 7 dopunjena je iskustvom iz prakse, kako bi se sudijama koje će primjenjivati zakon olakšalo tumačenje ”uhodjenja”, pogotovo u svjetlu obrasca prijeteceg ponašanja, čije blagovremeno identifikovanje može spriječiti fizički napad i teške posljedice.

Tačka 8 dopunjena je s obzirom na iskustvo nevladinih organizacija u radu sa ženama žrtvama nasilja u Crnoj Gori, a imajući u vidu i definiciju ekonomskog nasilja iz člana 3, st. 5 Zakona o sprečavanju nasilja u porodici Republike Slovenije (*Zakon o preprečevanju nasilja v družini*).

Tačku 10 treba brisati jer je smatramo suvišnom u svjetlu tačaka 2 i 3. Takođe, nejasna formulacija ”drsko ponašanje” može dovesti do zloupotrebe zaštite koju predviđa zakon.

Nova tačka 10 dodaje se na osnovu iskustva nevladinih organizacija koje pokazuje da je prinuda na brak kao oblik nasilja prisutan u porodicama u Crnoj Gori, a uključivanje i ovog vida nasilja izričito predviđaju i preporuke UN (vidjeti u prilogu: United Nations, *Good practices in legislation on violence against women, Report of the expert group meeting, Vienna, 26-28 May 2008, str. 25 – Defining forms of violence against women – u okviru harmful practices.*).

AMANDMAN 5

Član 9 Predloga zakona

Dužnost prijavljivanja nasilja

Državni organ, drugi organ, zdravstvena, obrazovna i druga ustanova dužni su da prijave policiji učinjeno nasilje za koje saznaju u vršenju poslova iz svoje nadležnosti odnosno djelatnosti.

Prijavu o učinjenom nasilju dužno je da policiji podnese odgovorno lice u organu ili ustanovi iz stava 1 ovog člana, kao i zdravstveni i socijalni radnik, nastavnik, vaspitač i drugo lice koje sazna za učinjeno nasilje u obavljanju svojih poslova.

Organ za prekršaje i policija su dužni da obavijeste centar za socijalni rad ako je žrtva djetete.

Predlog amandmana

Iz stava 3 brisati riječi „**ako je žrtva djetete**“ i umjesto toga dodati „**o svakom slučaju prijavljenog nasilja**“,

tako da član 9 Predloga zakona glasi:

“Državni organ, drugi organ, zdravstvena, obrazovna i druga ustanova dužni su da prijave policiji učinjeno nasilje za koje saznaju u vršenju poslova iz svoje nadležnosti odnosno djelatnosti.

Prijavu o učinjenom nasilju dužno je da policiji podnese odgovorno lice u organu ili ustanovi iz stava 1 ovog člana, kao i zdravstveni i socijalni radnik, nastavnik, vaspitač i drugo lice koje sazna za učinjeno nasilje u obavljanju svojih poslova.

Organ za prekršaje i policija su dužni da obavijeste centar za socijalni rad o svakom slučaju prijavljenog nasilja.“

Obrazloženje

Ako centar za socijalni rad bude obavještavan o nasilju samo u slučaju kada je žrtva djetete, potpuno se obesmišljava njegova funkcija predviđena u članu 11 Predloga zakona.

AMANDMAN 6

Član 10 Predloga zakona

Hitna intervencija

Nakon saznanja za nasilje, policija će bez odlaganja preduzeti radnje i mjere u cilju zaštite žrtve, u skladu sa ovim zakonom i zakonima kojima se uređuje policija, prekršajni postupak, krivični postupak i zaštita svjedoka.

Centar za socijalni rad, odnosno druga ustanova socijalne i dječje zaštite, zdravstvena ustanova, kao i drugi organ ili ustanova koja se bavi zaštitom dužni su da bez odlaganja pruže zaštitu i pomoć žrtvi u skladu sa svojim nadležnostima.

Organ, ustanova ili organizacija iz stava 2 ovog člana, dužni su da vode brigu o svim potrebama žrtve i omoguće joj pristup svakom obliku pomoći i zaštite.

Predlog amandmana

Dodati u stavu 2, poslije riječi "nadležnostima", dodati zarez ",," i sljedeći tekst: "**uključujući i prevoz i smještaj u sklonište za žrtve porodičnog nasilja na zahtjev i po izboru žrtve**", tako da stav 2 glasi:

" Centar za socijalni rad, odnosno druga ustanova socijalne i dječje zaštite, zdravstvena ustanova, kao i drugi organ ili ustanova koja se bavi zaštitom dužni su da bez odlaganja pruže zaštitu i pomoć žrtvi u skladu sa svojim nadležnostima, uključujući i prevoz i smještaj u sklonište za žrtve porodičnog nasilja na zahtjev i po izboru žrtve."

Dodati stav 4: "**Dijete se smatra žrtvom nasilja i ako je prisustvovalo nasilju izvršenim nad drugim članom porodice**".

Obrazloženje

Dopuna stava 2 predložena je u cilju zakonskog regulisanja dugogodišnje prakse upućivanja žrtava u skloništa za žrtve porodičnog nasilja, zasnovane na utemeljenoj saradnji policije, centara za socijalni rad i ženskih nevladinih organizacija koje vode sklonista. Ta praksa se pokazala opravdanom u situacijama kada postoji potreba za hitnim zbrinjavanjem žrtava i kada se one ne osjećaju sigurnim u svom domu. Ipak, smještanje u skloništa ne smije biti alternativa izricanju mjere udaljenja iz stana za počinioca nasilja, već rješenje koje će se primjenjivati u izuzetnim okolnostima i kratkoročno, onda kada ne postoji drugačiji način da se obezbijedi smještaj za žrtvu i njenu djecu.

Ne postoje propisi koji regulišu upućivanje žrtava u skloništa za porodično nasilje, koja su još uvijek isključivo u nadležnosti nevladinih organizacija.

Cilj predloženog amandmana u stavu 4 je pojačana zaštita djece u slučajevima domaćeg nasilja, po uzoru na član 4, st. 2 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Republike Slovenije (*Zakon o*

preprečevanju nasilja v družini, od 1. 2. 2008.) i na osnovu iskustva nevladinih organizacija u Crnoj Gori.

AMANDMAN 7

Član 11 Predloga zakona

Plan pomoći žrtvi

Centar za socijalni rad može obrazovati stručni tim od predstavnika te ustanove, organa i službi lokalne uprave, policije, nevladinih organizacija i stručnjaka koji se bave pitanjima porodice, radi utvrđivanja plana pomoći žrtvi i koordinacije aktivnosti u procesu pomoći žrtvi, u skladu sa njenim potrebama i izborom.

Plan pomoći žrtvi posebno sadrži mjere koje je potrebno preduzeti u skladu sa zakonom kojim se uređuje socijalna i dječja zaštita. Ako je žrtva dijete, plan pomoći žrtvi sadrži i mjere za zaštitu djeteta u skladu sa zakonom kojim se uređuju porodični odnosi.

Radi sprovođenja aktivnosti iz stava 1 ovog člana, stručni tim može obrazovati i drugi organ, ustanova ili organizacija koja se bavi zaštitom.

Predlog amandmana

U stavu 1 riječi „**može obrazovati**“ zamijeniti riječju „**obrazuje**“.

U stavu 3, na početku dodati riječ ”**Izuzetno**”.

Dodati stav 4 kojim **propisati** ”**Ministar rada i socijalnog staranja u roku od 3 mjeseca od dana stupanja na snagu ovog zakona donosi propis kojim određuje sadržaj plana pomoći žrtvi**”, tako da član 11 Predloga zakona glasi:

„Centar za socijalni rad obrazuje stručni tim od predstavnika te ustanove, organa i službi lokalne uprave, policije, nevladinih organizacija i stručnjaka koji se bave pitanjima porodice, radi utvrđivanja plana pomoći žrtvi i koordinacije aktivnosti u procesu pomoći žrtvi, u skladu sa njenim potrebama i izborom.

Plan pomoći žrtvi posebno sadrži mjere koje je potrebno preduzeti u skladu sa zakonom kojim se uređuje socijalna i dječja zaštita. Ako je žrtva dijete, plan pomoći žrtvi sadrži i mjere za zaštitu djeteta u skladu sa zakonom kojim se uređuju porodični odnosi.

Izuzetno, radi sprovođenja aktivnosti iz stava 1 ovog člana, stručni tim može obrazovati i drugi organ, ustanova ili organizacija koja se bavi zaštitom.

Ministar rada i socijalnog staranja u roku od 3 mjeseca od dana stupanja na snagu ovog zakona donosi propis kojim određuje sadržaj plana pomoći žrtvi.“

Obrazloženje

Smatramo da bi donošenje plana pomoći žrtvi bio dragocjen instrument djelotvornog ostvarivanja zaštite i da bi ovakve planove trebalo da donese svaki centar za socijalni rad, u okviru smjernica, sadržaja, koji propiše nadležno ministarstvo. Smatramo da nema opravdanja za relativizovanje donošenja plana, jer se na taj način omogućava da ovakvi planovi nikada ne budu donijeti. Potvrdu ovakvog stanovišta nalazimo i u članu 14, st. 3 Zakona o sprečavanju nasilja u porodici Republike Slovenije (*Zakon o preprečevanju nasilja v družini*, od 1.2.2008.), koji sadrži obavezu centara za socijalni rad.

Međutim, imajući u vidu da se u konkretnom slučaju može ispostaviti da neki drugi državni organ, ustanova ili nevladina organizacija imaju više kapaciteta da obrazuju ovakav tim da donese plan pomoći žrtvi, u stavu 3 se dodavanjem riječi ”izuzetno” to omogućava, na način koji ne relativizuje obavezu da se takav plan donese.

AMANDMAN 8

Član 12 Predloga zakona

Socijalna zaštita

Socijalna zaštita žrtvi obuhvata materijalnu i nematerijalnu pomoć, smještaj i usluge socijalnog rada, u skladu sa zakonom kojim se uređuje socijalna i dječja zaštita.

Predlog amandmana

Dodati stav 2: „Bliže uslove za obezbjeđenje prava iz ovog člana propisuje ministarstvo nadležno za poslove socijalnog staranja posebnim pravilnikom, koji će biti donijet u roku od 3 mjeseca od dana stupanja na snagu ovog zakona“,

tako da član 12 Predloga zakona glasi:

”Socijalna zaštita žrtvi obuhvata materijalnu i nematerijalnu pomoć, smještaj i usluge socijalnog rada, u skladu sa zakonom kojim se uređuje socijalna i dječija zaštita.

Bliže uslove za obezbjeđenje prava iz ovog člana propisuje ministarstvo nadležno za poslove socijalnog staranja posebnim pravilnikom, koji će biti donijet u roku od 3 mjeseca od dana stupanja na snagu ovog zakona.”

Obrazloženje

Smatramo da će pravo na socijalnu zaštitu propisano ovim članom ostati „mrtvo slovo na papiru“ ukoliko nadležno ministarstvo u određenom roku ne propiše bliže uslove, tj. ne konkretizuje bliže uslove za ostvarenje ovih prava.

Vidjeti i preporuku Ujedinjenih nacija u tom smislu: United Nations, *Good practices in legislation on violence against women, Report of the expert group meeting*, Vienna, 26-28 May 2008, str. 36 – *Support for the survivor in her employment*, str. 37 *Financial support for the survivor*, itd, dokument dostavljen u prilogu predloženih amandmana.

AMANDMAN 9

Član 13 Predloga zakona

Pravna pomoć

Žrtva ima pravo na besplatnu pravnu pomoć, u skladu sa posebnim zakonom.

Predlog amandmana

Dodati stav 2: „**Žrtvi koja ne razumije ili ne govori jezik u službenoj upotrebi u Crnoj Gori, obezbijediće se i besplatna pomoć prevodioca**“.

Dodati stav 3 koji glasi: „**U slučaju nasilja u porodici, smatraće se da opravdani interes stranke iz čl. 168 i 169 ZPP i čl. 69 i 70 ZKP uvijek zahtijeva da sud odredi kvalifikovanog punomoćnika o trošku države**“, tako da član 13 Predloga zakona glasi:

„Žrtva ima pravo na besplatnu pravnu pomoć, u skladu sa posebnim zakonom.

Žrtvi koja ne razumije ili ne govori jezik u službenoj upotrebi u Crnoj Gori, obezbijediće se i besplatna pomoć prevodioca.

U slučaju nasilja u porodici, smatraće se da opravdani interes stranke iz čl. 168 i 169 ZPP i čl. 69 i 70 ZKP uvijek zahtijeva da sud odredi kvalifikovanog punomoćnika o trošku države.“

Obrazloženje

S obzirom na to da Zakon o pravnoj pomoći još uvijek nije donijet, a imajući u vidu rješenje ponuđeno u radnoj verziji Nacrta zakona o besplatnoj pravnoj pomoći, smatramo potrebnim da Zakon o zaštiti od nasilja u porodici uputi na postojeće članove zakona o parničnom i krivičnom postupku, koji propisuju mogućnost obezbjeđivanja advokata stranci pod uslovom postojanja „opravdanog interesa“ opšteg imovinskog stanja koje ne dozvoljava angažovanje advokata.¹

Takođe, mora se izričito voditi računa o žrtvama koje ne razumiju jezik u službenoj upotrebi u Crnoj Gori, a kojima je neophodno obezbijediti besplatnu pomoć stručnog i nepristrasnog prevodioca (United Nations, *Good practices in legislation on violence against women, Report of the expert group meeting*, Vienna, 26-28 May 2008, str. 44 – Free legal aid, interpretation and court support).

AMANDMAN 10

Čl. 15 Predloga zakona

Povjerljivost postupanja

Organi, ustanove, organizacije i druga pravna i fizička lica iz člana 5 ovog Zakona dužni su da čuvaju povjerljivost informacija i obezbijede zaštitu podataka o ličnosti, u skladu sa zakonom.

O žrtvi ili članu porodice koji je učinio nasilje (u daljem tekstu: učinilac nasilja) ne smije se javno objaviti informacija na osnovu koje se može prepoznati žrtva ili član porodice žrtve, osim ako je punoljetna žrtva sa tim izričito saglasna.

---

¹ Član 1, stav 2 Radne verzije Nacrta zakona o besplatnoj pravnoj pomoći propisuje: „Ovim zakonom ne isključuje se mogućnost ostvarivanja prava na oslobođanje od plaćanja troškova postupka i postavljanja branioca odnosno punomoćnika zbog slabog imovnog stanja, koje se ostvaruje u skladu sa zakonom.“

Predlog amandmana

U stavu 1, poslije riječi "povjerljivost informacija" dodati "**posebno onih čije objavljivanje može ugroziti psihofizički integritet žrtve**", tako da stav 1 glasi:

"Organi, ustanove, organizacije i druga pravna i fizička lica iz člana 5 ovog Zakona dužni su da čuvaju povjerljivost informacija, posebno onih čije objavljivanje može ugroziti psihofizički integritet žrtve, i obezbijede zaštitu podataka o ličnosti, u skladu sa zakonom.

Objašnjenje

Pozdravljamo ideju da se odredbama ovog člana obezbijedi povjerljivost informacija i ličnih podataka. Međutim, smatramo da je neophodno precizirati da se povjerljivost posebno odnosi na informacije koje mogu ugroziti žrtvu bilo tako što bi se otkrilo njeno boravište ili slično.

AMANDMAN 11

Čl. 16 Predloga zakona

Povjerljivo lice

Žrtva može izabrati lice koje će prisustvovati svim postupcima i radnjama u vezi zaštite (u daljem tekstu: povjerljivo lice).

Povjerljivo lice može biti član porodice, lice iz organa, ustanove, nevladine organizacije i drugog pravnog lica ili drugo lice u koje žrtva ima povjerenje.

Povjerljivo lice ne može biti učinilac nasilja.

Žrtva može izabrati povjerljivo lice prije ili u toku postupka i preduzimanja radnji u vezi zaštite.

Nadležni organi su obavezni da omogućе prisustvo povjerljivog lica u svim postupcima i radnjama u koje je uključena žrtva, a koji su u vezi sa odnosima u porodici.

Predlog amandmana

Dodati stav: “**Povjerljivo lice se ne može saslušati kao svjedok, osim ako žrtva za to da saglasnost**“, tako da stav 2 člana 16 Predloga zakona glasi:

”Povjerljivo lice može biti član porodice, lice iz organa, ustanove, nevladine organizacije i drugog pravnog lica ili drugo lice u koje žrtva ima povjerenje. Povjerljivo lice ne može se saslušati kao svjedok, osim ako žrtva za to da saglasnost.”

Obrazloženje

Eliminisanje rizika da povjerljivo lice može biti prinuđeno da otkrije mišljenja i informacije koje je primili o žrtvi ili neposredno od nje predstavlja važan segment Predloga zakona, tj. time se direktno pomaže žrtvi da zaista ima na raspolaganju lice od povjerenja. Ovaj amandman formulisan je u skladu sa čl. 96, st. 3 Zakonika o krivičnom postupku Crne Gore: ”Ne može se saslušati kao svjedok ... 3) lice koje bi svojim iskazom povrijedilo dužnost čuvanja profesionalne tajne (vjerski ispovjednik, advokat, ljekar, babica i dr.), osim ako je oslobođeno te dužnosti posebnim propisom ili izjavom lica u čiju je korist ustanovljeno čuvanje tajne.”

AMANDMAN 12

Član 18 Predloga zakona

Strategija zaštite

Zaštita se ostvaruje u skladu sa strategijom zaštite od nasilja u porodici (u daljem tekstu: Strategija), koja sadrži:

- 1) Ocjenu stanja i identifikovanje ključnih problema u socijalnoj i drugoj zaštiti.
- 2) Ciljeve i mjere za unapređenje socijalne i druge zaštite, a naročito u vezi: podizanja nivoa svijesti građana o problemu nasilja i formiranja stavova o neprihvatljivosti nasilja; razvoj programa za prevenciju nasilja; podrške porodici u prevenciji nasilja; daljeg razvoja normativnog okvira u oblasti zaštite; jačanja saradnje organa, ustanova, organizacija i drugih pravnih i fizičkih lica koja se bave zaštitom; sticanja novih znanja i vještina svih koji se bave zaštitom; unapređenja sistema za prikupljanje i analizu podataka i izvještavanja o slučajevima nasilja. Aktivnosti za sprovođenje ciljeva i mjera iz stava 1 tačka 2 ovog člana utvrđuju se akcionim planom za sprovođenje Strategije.

Strategiju i akcioni plan za sprovođenje Strategije donosi Vlada Crne Gore.

Predlog amandmana

U stavu 1, tački 2, u posljednjem redu dodati rečenicu: „**Strategijom će se predvidjeti osnivanje Fonda za podršku žrtvama nasilja u porodici, i bliže predvidjeti način njegovog finansiranja.**“

U stavu 2, poslije riječi „Crne Gore“ dodati „**u roku od 3 mjeseca od stupanja na snagu ovog zakona**“, tako da stav 2 glasi:

„Strategiju i akcioni plan za sprovođenje Strategije donosi Vlada Crne Gore u roku od 3 mjeseca od stupanja na snagu ovog zakona“.

Obrazloženje

Vežano za osnivanje Fonda vidjeti u materijalima u prilogu opisano pozitivno iskustvo Gane, čijim je Zakonom o domaćem nasilju 2007. godine takav fond uspostavljen - United Nations, *Good practices in legislation on violence against women, Report of the expert group meeting*, Vienna, 26-28 May 2008, str. 37. Takođe, Zakonom o zaštiti od nasilja u porodici BiH je, u članu 13 (*Osiguranje zaštite osobe izložene nasilju*), za osobu izloženu nasilju predviđeno pravo na privremeno izdržavanje iz alimentacionog fonda.

Po pravilu su žrtve domaćeg nasilja žene koje nisu ekonomski samostalne, što je i osnovni razlog zbog koga se osjećaju primoranima da trpe nasilje. Fond za podršku žrtvama obezbijedio bi da se one u periodu kada se odluče da nasilnika prijave ne nađu i u materijalnoj oskudici, od koje po pravilu u takvim slučajevima ispaštaju ne samo žene, već i njihova djeca. Fond za podršku žrtvama nasilja u porodici mogao bi se dijelom finansirati iz budžeta, na primjer, od sredstava prikupljenih prekršajnim kaznama koje predviđa ovaj zakon, kao i iz drugih izvora, privatnih donacija i sl, što bi se moglo urediti strategijom, akcionim planom, odnosno podzakonskim aktom. Međutim, smatramo neophodnim da se država zakonom obaveže da ovakav Fond uspostavi.

U pogledu propisivanja rokova za donošenje strategije, kao i drugih podzakonskih akata, smatramo da je u praksi već dovoljno dokazano da je propisivanje rokova ipak instrument koji može obezbijediti obavezu da se podzakonski akti donesu u što kraćem roku i tako obezbijede odgovarajuću primjenu zakona. Ovdje smo posebno imali u vidu i činjenicu da se hitnost ne postiže ni u sudskim postupcima u kojima je samo načelno propisano da su „hitni“, bez preciziranja rokova za takvo, „hitno“, postupanje.

AMANDMAN 13

Član 20 Predloga zakona

Vrste zaštitnih mjera

Učiniocu nasilja može se izreći jedna ili više zaštitnih mjera:

- 1) udaljenje iz stana ili drugog prostora za stanovanje (u daljem tekstu: udaljenje iz stana);
- 2) zabrana približavanja;
- 3) zabrana uznemiravanja i uhođenja;
- 4) obavezno liječenje od zavisnosti;
- 5) obavezni psihosocijalni tretman.

Organi i ustanove iz člana 5 stav 1 ovog zakona, dužni su da učiniocu nasilja pruže odgovarajuće informacije o njegovim pravima.

Predlog amandmana

U stav 1 dodati sljedeće zaštitne mjere:

6. obezbjeđivanje hitne finansijske podrške žrtvi i njenoj djeci
7. obezbjeđivanje mogućnosti žrtvi njenoj djeci da privremeno koriste zajedničku imovinu
8. ograničavanje nasilniku prenosa zajedničke imovine

tako da član 20. Predloga zakona glasi:

”Učiniocu nasilja može se izreći jedna ili više zaštitnih mjera:

- 1) udaljenje iz stana ili drugog prostora za stanovanje (u daljem tekstu: udaljenje iz stana);
- 2) zabrana približavanja;
- 3) zabrana uznemiravanja i uhođenja;
- 4) obavezno liječenje od zavisnosti;
- 5) obavezni psihosocijalni tretman;
- 6) obezbjeđivanje hitne finansijske podrške žrtvi i njenoj djeci;**
- 7) obezbjeđivanje mogućnosti žrtvi njenoj djeci da privremeno koriste zajedničku imovinu,**
- 8) ograničavanje nasilniku prenosa zajedničke imovine.**

Organi i ustanove iz člana 5 stav 1 ovog zakona, dužni su da učiniocu nasilja pruže odgovarajuće informacije o njegovim pravima.”

Obrazloženje

Efikasna zaštita žrtava nije moguća bez ovlaštenja sudu da rasporedi širok spektar neophodne pomoći u cilju zaštite sigurnosti žrtve ili porodice žrtve. Zakon treba da sadrži odredbe o hitnoj finansijskoj podršci, koja omogućava žrtvi da preživi s djecom odvojeno od nasilnika.

Zajedničku imovinu čine sve pokretne i nepokretne stvari. Poseban razlog za ove mjere je dužina sudskih postupaka koji se vode u vezi sa podjelom zajedničke imovine i posebno nedonošenje, odnosno rijetko donošenje privremene mjere kojom se zabranjuje svako raspolaganje imovinom do pravosnažnog okončanja sudskog postupka. Vođenje sudskog postupka koji traje više godina, bez donesene privremene mjere, često obesmišljava sam sudski postupak, jer se imovina, ili njen dio već prodao, opteretio, prenio u nečije vlasništvo ili poklonio, pa je potrebno voditi novi postupak ili postupke, što dodatno iscrpljuje žrtvu. Akcionim planom za sprovođenje Strategije treba dalje razraditi detalje u vezi sa pojedinim mjerama.

AMANDMAN 14

Član 21 Predloga zakona

Udaljenje iz stana

Udaljenje iz stana može se izreći učinioocu nasilja koji sa žrtvom živi u stanu ili drugom prostoru za stanovanje, bez obzira na svojinska i druga prava učiniooca nasilja i žrtve na stanu ili drugom prostoru za stanovanje, ako postoji opasnost da ponovo učini nasilje.

Učinilac nasilja kome je izrečeno udaljenje iz stana dužan je da odmah napusti stan ili drugi prostor za stanovanje. Udaljenje iz stana izriče se u trajanju koje ne može biti kraće od trideset dana niti duže od šest mjeseci.

Predlog amandmana

U stavu 1, red treći, riječi "ako postoji opasnost da ponovo učini nasilje" zamijeniti riječima **"ako su se nasilje ili prijetnje nasiljem već desili, ili ako postoji vjerovatnoća da će se ponoviti"**.

U stavu 2, riječi „šest mjeseci“ zamijeniti riječima „**dvije godine**“, tako da član 21 Predloga zakona glasi:

”Udaljenje iz stana može se izreći učiniocu nasilja koji sa žrtvom živi u stanu ili drugom prostoru za stanovanje, bez obzira na svojinska i druga prava učinioca nasilja i žrtve na stanu ili drugom prostoru za stanovanje, ako su se nasilje ili prijetnje nasiljem već desili, ili ako postoji vjerovatnoća da će se ponoviti.

Učinilac nasilja kome je izrečeno udaljenje iz stana dužan je da odmah napusti stan ili drugi prostor za stanovanje. Udaljenje iz stana izriče se u trajanju koje ne može biti kraće od trideset dana niti duže od dvije godine.”

Obrazloženje

Smatramo da je teže ustanoviti opasnost da se nasilje ponovo dogodi od vjerovatnoće da će se dogoditi. Ako ostane riječ ”opasnost” ostaće i opasnost da se ova mjera isuviše restriktivno primjenjuje, i ne obezbijedi žrtve od daljeg nasilja.

Rok treba produžiti na godinu dana, kako bi se omogućilo sudu da izrekne mjeru odgovarajućeg trajanja koja neće dovesti do daljeg uznemiravanja djece i njihove selidbe iz stana za vrijeme trajanja školske godine, odnosno, u situaciji kada su članovi domaćinstva trudnice i djeca koja nisu navršila ni godinu dana starosti (vidjeti za načelo zaštite trudnice i djeteta do godinu dana starosti član 58 Porodičnog zakona Crne Gore).

Rok za udaljenje iz stana od najduže dvije godine predviđen je u čl. 15, st. 3 Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji Republike Hrvatske (Narodne novine, 137-09, 14/10, 44/10). Rok od najduže godinu dana predviđen je Zakonom o sprečavanju nasilja u porodici Republike Slovenije (čl. 19, st. 4 i čl. 21, st. 3). Smatramo da je rok od dvije godine neophodno predvidjeti zbog sporosti postupanja sudova u postupcima podjele imovine, koji u praksi traju više godina.

AMANDMAN 15

Član 22 Predloga zakona

Zabrana približavanja

Zabrana približavanja žrtvi može se izreći učiniocu nasilja ako postoji opasnost da ponovo učini nasilje ili u slučaju kad postoji visok stepen duševne patnje koja kraće ili duže vrijeme onemogućava normalne psihičke aktivnosti žrtve.

Organ za prekršaje je dužan da u rješenju o zabrani približavanja odredi mjesto ili područje u kojem se učinilac nasilja ne smije približiti žrtvi.

Zabrana približavanja izriče se u trajanju koje ne može biti kraće od trideset dana niti duže od jedne godine.

Predlog amandmana

U stavu 2, riječ “organ za prekršaje” zamijeniti rječju ”sud”.

U stavu 2, poslije riječi “ mjesto ili područje”, umjesto riječi “u kojem se” dodati riječi “kao i udaljenost ispod koje se”, tako da stav 2 glasi:

“Sud je dužan da u rješenju o zabrani približavanja odredi mjesto ili područje, kao i udaljenost ispod koje se učinilac nasilja ne smije približiti žrtvi.”

U stavu 3, riječi ”jedne godine” zamijeniti riječima ”dvije godine”.

Dodati stav 4: „U slučaju kada je učinilac nasilja jedan od roditelja, odlukom kojom izriče mjeru zabrane približavanja sud će privremeno starateljstvo nad djetetom dodijeliti drugom roditelju, odnosno odraslom članu porodice, porodičnom prijatelju ili državnoj ustanovi za vrijeme koje odgovara trajanju zaštitne mjere.“

Dodati stav 5: „Za vrijeme trajanja mjere zabrane približavanja, ako nasilje nije izvršeno neposredno prema djetetu, sud će predvidjeti da će učinilac nasilja moći da posjeti dijete ako dijete dozvoli posjetu, a da će Centar za socijalni rad na osnovu mišljenja psihologa specijalizovanog za razvojnu psihologiju i porodičnu psihoterapiju odlučiti o tome da li će posjeta biti omogućena uz nadzor službenika Centra ili bez nadzora“.

Obrazloženje

Za razliku od Nacrta zakona, u Predlogu zakona je nadležnost sudova za određivanje zaštitnih mjera zamjenjena nadležnošću organa za prekršaje. S obzirom da u Obrazloženju Predloga ova izmjena nije obrazložena, pretpostavljamo da je osnovni razlog za takvo rješenje namjera da se u prekršajnom postupku obezbijedi hitnost, odnosno efikasno postupanje koje se pretpostavlja da sudovi neće moći da obezbijede. Međutim, činjenica je da u Crnoj Gori do danas nije izvršena reforma organa za prekršaje donošenjem novog Zakona o prekršajima, koji bi obezbijedio da ovi sudovi postanu nezavisna i nepristrasna tijela koja će moći da rješavaju u krivičnim i građanskim stvarima tako da se zadovolji standard iz člana 6, stav 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima, koji zahtijeva da o građanskim pravima i obavezama, kao i o krivičnoj optužbi (što se posmatra u širokom smislu i uključuje i prekršaje) odlučuje nezavisan i nepristrasan tribunal, što organi za prekršaje u Crnoj Gori još uvijek nijesu. Smatramo da bi zbog toga njihovo odlučivanje o bitnom ograničavanju prava na imovinu, kao što je posebno odlučivanje o zaštitnoj mjeri udaljenja iz stana, i drugim mjerama, kao i kažnjavanju za prekršaje visokim kaznama i kaznama zatvora, bilo suprotno Evropskoj konvenciji o ljudskim pravima sve dok se ovi organi ne

reformišu u sudove za prekršaje, čije će sudije biti birane u skladu sa standardima koji obezbjeđuju njihovu nezavisnost i nepristrasnost od izvršne vlasti. Tačno je da su sudovi za prekršaje nadležni da određuju zaštitne mjere protiv nasilnika i presuđuju i kazne zatvora u Republici Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini, ali su u ovim susednim državama odavno sprovedene reforme prekršajnih organa. Ne znamo razlog zbog koga započeta reforma u Crnoj Gori nije završena, iako je Nacrt zakona o prekršajima izrađen prošle godine. U svakom slučaju, da bi se obezbijedila usklađenost ovog zakona sa evropskim standardima, do reforme organa za prekršaje neophodno je obezbijediti da sudovi rješavaju o zaštitnim mjerama. Takođe je sporna i već postojeća nadležnost sudova za prekršaje da odlučuju o dugotrajnijim zatvorskim kaznama i značajnim novčanim kaznama.

Određenje udaljenosti je važno predvidjeti kao dodatni vid zaštite, kako bi žrtva nasilja bila potpunije zaštićena. Isto rješenje propisano je čl. 12, st. 3 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Bosne i Hercegovine i čl. 13, st. 2 Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji Republike Hrvatske.

Novi hrvatski zakon predviđa najduže moguće trajanje mjere od dvije godine. Raniji zakon iz 2003. godine predviđao je najduže trajanje od godinu dana, ali je na osnovu iskustva u primjeni zakona utvrđeno da je to u mnogim slučajevima nedovoljno.

U Crnoj Gori, kao i u mnogim drugim zemljama, nasilnici su koristili starateljstvo nad djecom da nastave da zlostavljaju i obezbijede pristup žrtvi nasilja. U praksi su se često dešavale dramatične situacije da nasilnik, putem veza sa radnicima Centra za socijalni rad, spriječi pristup majke djetetu i to sve protivno volji djeteta. Zbog toga smatramo neophodnim da se ovim zakonom izričito predvidi privremeno starateljstvo nad djetetom, kao i to da ono protivno svojoj volji ne može biti prinuđeno da stupi u kontakt sa nasilnikom. U tom smislu postoje i izričite preporuke UN (vidjeti u prilogu, United Nations, *Good practices in legislation on violence against women, Report of the expert group meeting*, Vienna, 26-28 May 2008, str. 56, „Addressing a child custody in protection order proceedings“).

AMANDMAN 16

Zabrana uznemiravanja i uhođenja

Čl. 23 Predloga zakona

Zabrana uznemiravanja i uhođenja žrtve može se izreći učiniocu nasilja ako postoji opasnost da ponovo učini nasilje.

Zaštitna mjera iz stava 1 ovog člana izriče se u trajanju koje ne može biti kraće od trideset dana niti duže od jedne godine.

Predlog amandmana

U stavu 2, red drugi, riječi „jedne godine“, zamijeniti sa riječima ”**dvije godine**”, tako da član 23 Predloga zakona glasi:

”Zabrana uznemiravanja i uhođenja žrtve može se izreći učiniocu nasilja ako postoji opasnost da ponovo učini nasilje.

Zaštitna mjera iz stava 1 ovog člana izriče se u trajanju koje ne može biti kraće od trideset dana niti duže od dvije godine.”

Obrazloženje

Trajanje zaštitne mjere produženo je na dvije godine, u skladu sa čl. 14, st. 2 novog hrvatskog zakona, kojim je takođe produženo maksimalno trajanje mjere u odnosu na zakon iz 2003. godine.

AMANDMAN 17

Član 25 Predloga zakona

Obavezni psihosocijalni tretman

Obavezni psihosocijalni tretman može se izreći učiniocu nasilja radi otklanjanja uzroka nasilničkog ponašanja i prevaspitanja, odnosno u cilju smanjivanja i otklanjanja opasnosti da ponovo učini nasilje.

Zaštitna mjera iz stava 1 ovog člana traje do prestanka razloga zbog kojeg je izrečena, ali ne duže od šest mjeseci.

Obavezni psihosocijalni tretman izvršava se u skladu sa zakonom kojim se uređuje liječenje i rehabilitacija zavisnika od psihoaktivnih supstanci (alkoholičari i narkomani) i lica sa drugim poremećajima ponašanja.

Predlog amandmana

U stavu 2, riječi ”ne duže od šest mjeseci” zamijeniti riječima ”**ne kraće od šest mjeseci**”.

Brisati stav 3.

Dodati stav 4: **“Ministar nadležan za socijalno staranje donijeće podzakonske akte za određivanje i sprovođenje zaštitne mjere obaveznog psihosocijalnog tretmanu roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.”**

Obrazloženje

Izmjena u stavu 2: tretman ne može trajati kraće od 6 mjeseci jer ima svoj program koji zahtijeva vrijeme i angažman stručnjaka (u Hrvatskoj se primjenjuje program koji se sastoji od 20 susreta koji se odvijaju jednom nedjeljno, što je efektivno 5 mjeseci, uključujući i jedan mjesec pripreme dok ne započne sam tretman). Bilo kakvo skraćivanje ovog tretmana je kontraproduktivno i zbog toga formulacija "dok postoji potreba ali ne duže od 6 mjeseci" nije zadovoljavajuća,

Brisanje stava 3: Neprihvatljivo je da se tretman sprovodi u skladu sa zakonom kojim se uređuje liječenje i rehabilitacija zavisnika od psihoaktivnih supstanci (alkoholičari i narkomani) i lica sa drugim poremećajima ponašanja, jer to upućuje da će se tretman raditi u zdravstvenim ustanovama, da će ga vjerovatno raditi liječnici (psihijatri!). Međutim, nasilno ponašanje nije bolest, dok zavisnost od psihoaktivnih supstanci jeste bolest i shodno tome treba napraviti razliku. U Hrvatskoj program psihosocijalnog tretmana sprovode timovi psihologa, sociologa, obučanih pomagača i pomagačica u procesu rehabilitacije.

I u zakonima Republike Hrvatske i BiH ove mjere su odvojene, a u Hrvatskoj i u nadležnosti različitih ministarstava – mjera psihosocijalnog tretmana je u nadležnosti ministarstva nadležnog za socijalno staranje, dok je mjera obaveznog liječenja alkoholičara i narkomana u nadležnosti ministarstva nadležnog za zdravstvo. Smatramo da su u članu 20 Predloga zakona opravdano razdvojene mjere obaveznog liječenja od zavisnosti i obavezni psihosocijalni tretman, dok su potom neopravdano spojene u članu 25.

Novi stav 4: neophodno je usvojiti podzakonske akte koji će obezbijediti uputstvo za sudije za procjenu potrebe određivanja zaštitnih mjera uopšte, a posebno „obaveznog psihosocijalnog tretmana“, jer je nejasno na osnovu kojih pokazatelja će sudija, pravnik, procjenjivati kada da ovu mjeru izrekne, a kada ne, s obzirom da se može pretpostaviti da se nasilnici neće dobrovoljno prijavljivati za takav tretman. Takođe, neophodno je propisati način i mjesto sprovođenja ove zaštitne mjere što se takođe mora učiniti donošenjem odgovarajućih propisa i to u određenom roku. Donošenjem preciznog uputstva za određivanje i sprovođenje mjere spriječilo bi se da ova mjera u praksi nebude uopšte primjenjivana ili da ne bude primjenjena u dovoljnoj mjeri.

Uporište za predložene izmjene nalazimo i u članu 15, st, 3 Zakona o zaštiti od nasilja u porodici Bosne i Hercegovine i članu 12 Zakona o zaštiti od nasilja u obitelji Republike Hrvatske.

AMANDMAN 18

Predlog novog člana

Obavezno liječenje od zavisnosti

Zaštitna mjera obaveznog liječenja od zavisnosti može se primjeniti prema izvršiocu nasilja u porodici koji je nasilje izvršio pod djelovanjem zavisnosti od alkohola ili opojnih droga kad postoji opasnost da će zbog te zavisnosti ponovo izvršiti nasilje.

Mjera se određuje u trajanju koje ne može biti duže od godinu dana.

Ministar nadležan za poslove zdravstva donijeće podzakonske akte za određivanje i sprovođenje zaštitne mjere, u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Obrazloženje

Vidjeti obrazloženje amandmana br. 18.

AMANDMAN 19

Član 28 Predloga zakona

Naredba

Policijski službenik može radi otklanjanja opasnosti po fizički integritet žrtve narediti učiniocu nasilja udaljenje ili zabranu vraćanja u stan ili drugi prostor za stanovanje, koja ne može trajati duže od tri dana.

Pisano naređenje o udaljenju ili zabrani vraćanja u stan ili drugi prostor za stanovanje policijski službenik mora uručiti učiniocu nasilja i žrtvi odmah, a najkasnije u roku od dva časa, u prisustvu punoljetnog lica koje može biti drugi policijski službenik, a koje nije član porodice.

Pisano naređenje iz stava 2 ovog člana mora da sadrži: dan i čas udaljenja ili zabrane vraćanja u stan ili drugi prostor za stanovanje; granice područja u kojima se učinilac nasilja ne smije kretati, boraviti ili približiti žrtvi i adresu boravka učinioca nasilja za vrijeme trajanja udaljenja ili zabrane vraćanja.

Prilikom napuštanja stana ili drugog prostora za stanovanje učinilac nasilja ima pravo da uzme svoje lične stvari neophodne za svakodnevni život i obavezu da preda policijskom službeniku ključeve od stana ili drugog prostora za stanovanje .

Policijski službenik pisano naređenje iz stava 2 ovog člana prilaže uz službeni izvještaj o događaju i o tome odmah, a najkasnije u roku od 12 časova, obavještava organ za prekršaje i centar za socijalni rad.

Organ za prekršaje će, u roku iz stava 1 ovog člana, odlučiti da li će izreći zaštitnu mjeru.

Bliži sadržaj i izled obrasca pisanog naređenja iz stava 2 ovog člana i način sprovođenja radnji u primjeni odredaba ovog člana propisuje ministarstvo nadležno za unutrašnje poslove.

Predlog amandmana

U stavu 1, treći red, umjesto riječi „koja ne može trajati duže od tri dana“ zamijeniti riječima „**od tri dana**“;

u stavu 3 dodati riječi ”**zabranu kontaktiranja sa žrtvom lično i preko trećeg lica**” tako da član 28 Predloga zakona glasi:

”Policijski službenik može radi otklanjanja opasnosti po fizički integritet žrtve narediti učiniocu nasilja udaljenje ili zabranu vraćanja u stan ili drugi prostor za stanovanje od tri dana.

Pisano naređenje o udaljenju ili zabrani vraćanja u stan ili drugi prostor za stanovanje policijski službenik mora uručiti učiniocu nasilja i žrtvi odmah, a najkasnije u roku od dva časa, u prisustvu punoljetnog lica koje može biti drugi policijski službenik, a koje nije član porodice.

Pisano naređenje iz stava 2 ovog člana mora da sadrži: dan i čas udaljenja ili zabrane vraćanja u stan ili drugi prostor za stanovanje; zabranu kontaktiranja sa žrtvom lično i preko trećeg lica; granice područja u kojima se učinilac nasilja ne smije kretati, boraviti ili približiti žrtvi i adresu boravka učinioca nasilja za vrijeme trajanja udaljenja ili zabrane vraćanja.

Prilikom napuštanja stana ili drugog prostora za stanovanje učinilac nasilja ima pravo da uzme svoje lične stvari neophodne za svakodnevni život i obavezu da preda policijskom službeniku ključeve od stana ili drugog prostora za stanovanje.

Policijski službenik pisano naređenje iz stava 2 ovog člana prilaže uz službeni izvještaj o događaju i o tome odmah, a najkasnije u roku od 12 časova, obavještava organ za prekršaje i centar za socijalni rad.

Organ za prekršaje će, u roku iz stava 1 ovog člana, odlučiti da li će izreći zaštitnu mjeru.

Bliži sadržaj i izgled obrasca pisanog naređenja iz stava 2 ovog člana i način sprovođenja radnji u primjeni odredaba ovog člana propisuje ministarstvo nadležno za unutrašnje poslove.

Obrazloženje

Ako uporedite rokove iz čl. 28 i 29, vidite da sve i da žrtva istog dana kada je doživjela nasilje otrči u sud i zahtijeva od suda da izrekne zaštitnu mjeru, opet joj rok od 48 h za postupanje suda ne garantuje da će uspjeti da blagovremeno preduprijedi vraćanje nasilnika u stan, ako mu je službenik policije odredio zabranu povratka u vremenu kraćem od maksimalna tri dana. Takođe, nije predviđeno da će sud organizovati dežurstva nadležnih sudija za određivanje zaštitnih mjera, što bi morao biti slučaj, inače će one biti nedjelotvorne za nasilje koje se dogodi u dane vikenda.

Neophodna je dopuna naredbe izričitom zabranom kontaktiranja nasilnika sa žrtvom u roku od tri dana. U praksi nevladinih organizacija prepoznata je potreba žrtve da bar prva tri dana poslije izvršenog nasilja bude potpuno zaštićena i od svakog kontakta sa nasilnikom.

AMANDMAN 20

Član 29 Predloga zakona

Izricanje zaštitne mjere prije i u toku postupka

Ako ocijeni da je neophodno da se žrtva bez odlaganja zaštiti, organ za prekršaje može prije pokretanja i u toku postupka izreći zaštitnu mjeru, najkasnije u roku od 48 časova od časa prijema zahtjeva.

Organ za prekršaje može zatražiti od centra za socijalni rad ili druge ustanove socijalne i dječje zaštite da mu pruži pomoć u pribavljanju potrebnih dokaza i da iznese svoje mišljenje o svrsishodnosti tražene zaštitne mjere.

Ako je zahtjev podnesen prije pokretanja postupka, a podnosilac tog zahtjeva u roku od pet dana ne podnese zahtjev za pokretanje postupka, organ za prekršaje će ukinuti izrečenu zaštitnu mjeru.

Organ za prekršaje je dužan da podnosioca zahtjeva upozori na posljedice propuštanja podnošenja zahtjeva iz stava 3 ovog člana.

Predlog amandmana

U stavu 1, riječi „u roku od 48 časova“ zamijeniti riječima „**u roku od 24 časa**“, tako da stav 1 glasi:

”Ako ocijeni da je neophodno da se žrtva bez odlaganja zaštiti, organ za prekršaje može prije pokretanja i u toku postupka izreći zaštitnu mjeru, najkasnije u roku od 24 časova od časa prijema zahtjeva.“

Obrazloženje

Smatramo da je mnogo efikasnije i realno moguće obezbjediti da se zaštitna mjera izrekne u roku od 24 časa, kako bi se zaista obezbijedilo da se žrtva bez odlaganja zaštiti.

AMANDMAN 21

Član 34 Predloga zakona

Dostavljanje rješenja i evidencija

Rješenje o izričenoj zaštitnoj mjeri organ za prekršaje je dužan da dostavi centru za socijalni rad na čijoj teritoriji žrtva i učinilac nasilja imaju prebivalište ili boravište.

Evidenciju o prijavljenim slučajevima nasilja, žrtvama, učiniocima nasilja, izrečenim zaštitnim mjerama kao i o drugim mjerama zaštite i pomoći vode organi i ustanove iz člana 5 stav 1 ovog zakona u skladu sa svojim nadležnostima.

Predlog amandmana

Dodati stav 3: „**Ministarstvo nadležno za socijalno staranje vodiće jedinstvenu evidenciju – objedinjenu bazu podataka svih organa, ustanova i nevladinih organizacija iz člana 5 ovog zakona (Institucije koje se bave zaštitom)**“

Dodati stav 4: „**Ministarstvo nadležno za socijalno staranje u roku od 3 mjeseca od stupanja na snagu ovog zakona doneće podzakonski akt kojim će precizirati sadržaj evidencija i način njihovog vođenja**“.

Obrazloženje

Neophodno je uspostaviti jedinstvenu evidenciju - bazu podataka koja će predstavljati zbirnu evidenciju prikupljenih podataka svih organa, policije, sudova, centara za socijalni rad, NVO koje se bave ovom problematikom, prije svega radi sagledavanja u kojoj mjeri je nasilje prisutno u Crnoj Gori, kolika je njegova rasprostranjenost, koji oblici nasilja postoje i koji su najčešći, koji se sve oblici ponašanja uopšte prepoznaju kao nasilnički kako od nasilnika tako i od žrtve, a sve u cilju sagledavanja uzroka nasilničkog ponašanja, stepena tolerancije društva prema nasilju, učestalosti i trajanju nasilja prema različitim oblicima, prepoznavanja opštih karakteristika ponašanja nasilnika, žrtve, kako u smislu starosne dobi, zanimanja, obrazovanja, bračnog stanja, stepena ugroženosti djece, socijalnog i ekonomskog statusa ugrožene porodice, vrste tražene pomoći i vrsta dobijene pomoći, da li je ona adekvatna i da li je javnost u dovoljnoj mjeri upoznata koje sve vrste pomoći može zatražiti i dobiti žrtva, kao i koje su sankcije i kazne propisane za izvršioce nasilja. Ovi podaci se posmatraju i u svjetlu problema zloupotrebe droga i alkohola, broja prijavljenih, procesuiranih slučajeva, donijetih odluka, izrečenih sankcija, kazni, zaštitnih mjera, blagovremenosti njihovog izvršenja i konačno postignutim rezultatima u smislu smanjenja prisutnosti ove vrste nasilja. Ovakva odredba mora naći mjesta u ovom zakonu, dok bi se podzakonskim aktom predvidjeli mehanizmi vođenja centralne evidencije i razradile pojedinosti koje su naprijed navedene. U prilog ovome je činjenica da kad nema podataka o nekoj pojavi javnost i institucije su nezainteresovani i prema njoj se odnose kao da i ne postoji, tj. država demonstrira nebrigu umjesto transformacije dominacije i tolerancije nasilja ka kulturi ozbiljne riješenosti za rješavanje ovog problema, posebno ako se ima u vidu da se nasilje iz privatne sfere prenosi na javnu pa se prevencijom porodičnog nasilja bori protiv nasilja uopšte. Vođenje ovakve evidencije preporučuje iskustvo UN (vidjeti u prilogu u elektronskoj formi: United Nations, *Good practices in legislation on violence against women, Report of the expert group meeting*, Vienna, 26-28 May 2008, str. 24 – „Collection of statistical data“), a objedinjene i kvalitetne statističke podatke od Crne Gore očekuje i Evropska komisija.

AMANDMAN 22

Član 36 Predloga zakona

Prekršajna odgovornost člana porodice

Novčanom kaznom od najmanje trostrukog iznosa minimalne zarade u Crnoj Gori ili kaznom zatvora od najmanje deset dana kazniće se za prekršaj član porodice ako:

- 1) upotrijebi fizičku silu, bez obzira da li je nastupila tjelesna povreda drugog člana porodice;
- 2) prijeti napadom ili izaziva opasnost koja može prouzrokovati osjećaj lične nesigurnosti ili psihički bol drugog člana porodice;
- 3) verbalno napada, psuje, naziva pogrđnim imenom i na drugi način vrijeđa drugog člana porodice;
- 4) ograničava drugom članu porodice slobodu komuniciranja sa trećim licima;

5) iscrpljuje radom, uskraćuje san i drugi odmor, prijeti izbacivanjem iz stana i oduzimanjem djece;

6) seksualno uznemirava drugog člana porodice;

7) uhodi i na drugi način grubo uznemirava drugog člana porodice;

8) oštećuje ili uništava zajedničku imovinu ili imovinu drugog člana porodice ili pokušava da to učini;

9) uskraćuje osnovna sredstva za egzistenciju drugom članu porodice;

10) drskim ponašanjem ugrožava porodični mir člana porodice sa kojim ne živi u porodičnoj zajednici (član 8 stav 1).

Novčanom kaznom od najmanje petostrukog iznosa minimalne zarade u Crnoj Gori ili kaznom zatvora od najmanje dvadeset dana kazniće se za prekršaj punoljetni član porodice ako u prisustvu djeteta učini nasilje iz stava 1 ovog zakona.

Novčanom kaznom od najmanje desetostrukog iznosa minimalne zarade u Crnoj Gori ili kaznom zatvora od najmanje trideset dana kazniće se za prekršaj član porodice koji učini nasilje iz stava 1 ovog zakona ako je žrtva djeteta.

Predlog amandmana

Stav 1 započeti sljedećim riječima: „**Ako nijesu ostvareni elementi bića krivičnih djela Nasilje u porodici, Zlostavljanje i mučenje, Ugrožavanje sigurnosti, Kršenje porodičnih obaveza, Nasilničko ponašanje, Rodoskrvnjenje, Silovanje ili drugih...**“.

Tačku 10 zamijeniti sljedećim riječima: „vrši prinudu usmjerenu na zaključenje braka“.

Dodati stav 4 koji glasi: „**Sud će se opredjeliti za kaznu zatvora, umjesto novčane kazne, ako bi novčana kazna pogoršala finansijski položaj žrtve nasilja i/ili njene djece**“, tako da član 36 glasi:

Ako nijesu ostvareni elementi bića krivičnih djela Nasilje u porodici, Zlostavljanje i mučenje, Ugrožavanje sigurnosti, Kršenje porodičnih obaveza, Nasilničko ponašanje, Rodoskrvnjenje, Silovanje ili drugih, novčanom kaznom od najmanje trostrukog iznosa minimalne zarade u Crnoj Gori ili kaznom zatvora od najmanje deset dana kazniće se za prekršaj član porodice ako:

1) upotrijebi fizičku silu, bez obzira da li je nastupila tjelesna povreda drugog člana porodice;

2) prijeti napadom ili izaziva opasnost koja može prouzrokovati osjećaj lične nesigurnosti ili psihički bol drugog člana porodice;

3) verbalno napada, psuje, naziva pogrđnim imenom i na drugi način vrijeđa drugog člana porodice;

4) ograničava drugom članu porodice slobodu komuniciranja sa trećim licima;

5) iscrpljuje radom, uskraćuje san i drugi odmor, prijeti izbacivanjem iz stana i oduzimanjem djece;

6) seksualno uznemirava drugog člana porodice;

- 7) uhodi i na drugi način grubo uznemirava drugog člana porodice;
- 8) oštećuje ili uništava zajedničku imovinu ili imovinu drugog člana porodice ili pokušava da to učini;
- 9) uskraćuje osnovna sredstva za egzistenciju drugom članu porodice;
- 10) vrši prinudu usmjerenu na zaključenje braka (član 8 stav 1).

Novčanom kaznom od najmanje petostrukog iznosa minimalne zarade u Crnoj Gori ili kaznom zatvora od najmanje dvadeset dana kazniće se za prekršaj punoljetni član porodice ako u prisustvu djeteta učini nasilje iz stava 1 ovog zakona.

Novčanom kaznom od najmanje desetostrukog iznosa minimalne zarade u Crnoj Gori ili kaznom zatvora od najmanje trideset dana kazniće se za prekršaj član porodice koji učini nasilje iz stava 1 ovog zakona ako je žrtva djeteta.

Sud će se opredjeliti za kaznu zatvora, umjesto novčane kazne, ako bi novčana kazna pogoršala finansijski položaj žrtve nasilja i/ili njene djece.

Obrazloženje

Ovako kako su definisane, prekršajne odredbe odgovaraju definicijama krivičnih djela koja su već propisana Krivičnim zakonom Crne Gore, posebno onih koja su navedena u predlogu. Takođe, u čl. 395 KZ CG propisano je krivično djelo Neizvršenje sudske odluke, a u čl. 57 KZ navedeni su uslovi za opozivanje uslovne osude zbog neispunjenja određenih obaveza.

Na ovaj način dolazi se do opasnosti ugrožavanja načela pravičnosti i pravne sigurnosti, negiranja principa *Ne bis in idem*, i, najvjerojatnije, blažeg kažnjavanja za djela koja po stepenu društvene opasnosti zaslužuju ozbiljne sankcije u krivičnom postupku. Načelo *Ne bis in idem*, savremeni ustavi i međunarodno pravni propisi svrstavaju u osnovna ljudska prava, često pod nazivom „zabrana dvostruke ugroženosti”. Zabranjeno je dvostruko kažnjavanje i dvostruko vodjenje postupaka. S druge strane, u praksi je primjećeno uporno prekršajno sankcionisanje roditelja koji vrše krivično djelo prinuđivanja djece na prosjačenje (čl. 219, st. 2 KZCG), što opravdava očekivanje da bi uvođenjem prekršajnih sankcija na ovaj način na koji je to predviđeno Predlogom zakona zapravo došlo do neopravdanog ublažavanja kazni u slučajevima izvršenja djela koja su Krivičnim zakonom opravdano propisana kao krivična djela. Zbog toga smatramo neophodnim da se u stavu 1 nadležni organi izričito upozore da imaju u vidu formulacije krivičnih djela pre nego se odluče za prekršajno gonjenje.

Tačka 10 izmijenjena je na način obrazložen u predlogu amandmana br. 5, koji se odnosi na čl. 8 Predloga zakona (Oblici nasilja).

Dodavanje stava 4 obrazlažemo time da cilj sankcionisanja nasilja u porodici ne smije biti pogoršanje uslova života žrtve i/ili njene djece, i na taj način i njihovo de facto kažnjavanje. Ovo je izričita preporuka UN zasnovana na iskustvu brojnih žrtava nasilja u brojnim državama svijeta (vidjeti u prilogu u elektronskoj formi: United Nations, Good practices in legislation on violence

against women, Report of the expert group meeting, Vienna, 26-28 May 2008, str. 59 – „Considerations in imposition of fines in cases of domestic violence“).

AMANDMAN 23

Član 38 Predloga zakona

Odgovornost za nepostupanje po naredbi

Novčanom kaznom od najmanje petnaestostrukog iznosa minimalne zarade u Crnoj Gori ili kaznom zatvora od najmanje četrdeset dana kazniće se za prekršaj učinilac nasilja ako ne postupi po naredbi policijskog službenika o udaljenju ili zabrani vraćanja u stan ili drugi prostor za stanovanje (član 28 st. 1 i 2).

Predlog amandmana

Dodati stav 2: „Sud će se opredjeliti za kaznu zatvora, umjesto novčane kazne, ako bi novčana kazna pogoršala finansijski položaj žrtve nasilja i/ili njene djece“.

Obrazloženje

Prilikom odmjeravanja kazne sud, odnosno organ za prekršaje, treba da uzme u obzir da visoke kazne mogu imati nenamjerne ali katastrofalne posljedice po žrtvu koja često zavisi od finansijske podrške nasilnika.

AMANDMAN 24

Član 40 Predloga zakona

Donošenje podzakonskih akata

Podzakonski akti za sprovođenje ovog zakona donijeće se u roku od šest mjeseci od dana stupanja na snagu ovog zakona.

Predlog amandmana: "Ukoliko drugačije nije precizirano u tekstu zakona, podzakonski akti za sprovođenje ovog zakona donijeće se u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona".

Obrazloženje

Smatramo da je neprimjereno odlagati djelotvornu primjenu zakona za šest mjeseci zbog donošenja podzakonskih akata koji bi mogli biti donijeti u roku od 2 mjeseca (60 dana) od stupanja na snagu zakona. Za Strategije i složenije podzakonske akte u tekstu zakona smo predvidjeli 3 mjeseca.